

zsejér (Sz.): zsellér, földnélküli paraszt; *zsöllér* (Csü.), *zsöllír* (L., Csá.), *zsöllér* (Ba.), *zsejér*, *zselér* (Mb.): kiscgazda, törpebirtokos.
zsélyéb (M.): ajtófélfá; *zsijéb* (Sz.): oszlop.
zsétár (M., L.), *zsojtár* (Cs., J., Ba., Mb.), *zsojtár* (Sz., D.), *zséjtár* (Csá.): fejszajtár.
zsgolká (L.): kukoricacsutka.
zsgripog, *zsgripol* (Cs., Mb.): csikorgat a fogával.
zсібókó (Sz.): gömbölyű, vízmosta kő.

zsilá (Csá.): karizom.
zszindzica (Csá.): a fecstejből készült túró.
zsiroskana (Sz.): zsírosbödön.
zsiit (Mb.): csitt! maradj nyugton!
zszivájog (J.): zajong.
zszizség (M.): döng (a méh).
zsojtár I. *zsétár*.
zszombik (L.): hangyafészek, vakondtúrás; (Ba.): vakondtúrás.
zszondor (Csü.): mangalica.
zszufány (L.): merőkanál.

IMRE SAMU és KÁLMÁN BÉLA

T á j s z a v a k

Bogdánd (Szilágy m.). (Katona Imre mesegyűjteményéből)

Akkoront 'akkor'. *Akkoront* feltette a lány a kezit a tőkére (KFL.* 11).
akna . L. *kopácsol* a.

Asszufiu (jelentését a mesélő nem tudta megfejtteni, csak így hallotta).
 Ára szalatt egy nyúl, a hátán ült éggy *asszufiju* (NAA né 3 : 3). Mekházasodott. A sas fémentette az *asszufiut* fogadása alól (uo. 6).

babonál 'varázsol'. Eszibe jutott, hogy az öreg asszonyok tudnának még *babonálni*, varázsolni.

bádok 'bádog'. Onnet ved *bádokot*, csak fazéknak valót; *bádokos* 'bádogos' (NKM. 9 : 1). A MTsz.-ban *bádok* Palócföldről, *bátok* Kiskunhalasról, Arad m., Majlátfalváról, *bádig* Székelyföldről.

bajicca (NL. 4 : 14). A MTsz.-ban *bajucc* Csallóközben, SzamSz.

bátorság 'barátság, szövetség'. Az orosz lány a vaddisznóvá meg a farkassá nagy erőzs *bátorságot* kötött (NKM. 5 : 1).

megbetegedik 'lebetegszik, gyermekágyba esik'. A feleségem ott ál, minden perdzbe várom, hogy *megbetegedik*, akkó mi lesz véle? (KLM. 4 : 1). Megszaporodott az asszony, *megbetegedett* (3—4). A két vándor mos mi csinál, hogy a felesége *megbetegszik*? (2).

bitogy 'tántorog'. Elik tudott álani, ojan részeg vót, od *bitótgott* ére s ára (KLM. 3 : 8). A MTsz.-ban Zilahról 'inog' jelentésben. Vö. még: *bitolyodik* 'félredül, félrehajlik' (Szilágysomlyó, Háromszék m., *félrebitolyit* 'félrebillent, félrehajlít' uo.).

bízalmas 'megbízható'. A kiráj ki akárta próbálni, hogy mijen *bízalmas* a fiju (NL. 5 : 2).

* Az adatközlők rövidítése: DB = Dúl Bálint, DL = Daba László, DM = Dúl Menyhért, DSzF = Dúl Sz. Ferenc, DSzJ = Dúl Sz. József, HJA = Hajdú J. Andrásné, HJÁ = Hajdú János, HJó = Hajdú József, HL = Hajdú Lidi, KFL = Kürti F. László, KF = Kürti Ferenc, KGF = Kürti G. Ferenc, KGM = Kürti G. Miklós, KKL = Kürti L. Kati, KLM = Kürti L. Mihály, KZs = Kürti Zsuzsi, NAA = Nagy A. András, NAA né = Nagy A. Andrásné, NF = Nagy Ferenc, NGyA = Nagy Gy. András, NGyB = Nagy Gy. Bálint, NKM = Nagy K. Mihály, NL = Nagypál László, NMGy = Nagy M. György, SzJ = Szekeres János, SzM = Szilágyi Miklós.

boskór 'boscor' (SzJ. 1). A MTsz.-ban *boskor* a Szilágyságból.
Bórszem Jankó 'Borsszem Jankó' (DL. 2 : 2), *Bórszemü Jankó* (uo. 1).
bótya 'bolond'. Éccé vót Kővezsden egy *mutuj* ember, éggy ojan *bótya* ember (DSzF. 2 : 1). Vö. *kótya* 'féleszű, félbolond' (Cegléd, Szatmár m., Kapnik vid.) MTsz.

bükfapéterke 'zuzmó, famoha'. Az gondóta, hogy szed *bükfapéterkét*: A fának a moha, ami befuttya a fát. Aszt elaggya gyapju hējgett (NKM. 16 : 1).

cap 'kecskebak'. *Keskecap* (DL. 2 : 2). Zilah vid. A Székelyföldön *cáp*, Kiskunhalason (Nyr. XXVIII, 235.) *cap* 'vén korában kiherélt és járomba fogott bika' (MTsz.).

cefetül 'nagyon'. Rákezdett asztán a fiju furujászni *cefetü* (NAA. 4 : 5). Vö. *cafát, cefet* MTsz.

cicó, maskacicó 'cica' (NAA né 2 : 2).

cirógál 'cirógat'. Kezdi asztán az asszont *cirógálni* (NMGy. 1 : 5).

condra 'ringy-rongy ruha'. Hetvenhét ringyes-rongyos *condra* (KLM. 1 : 1). A MTsz.-ban e jelentéssel csak a Balaton mellől és Gömör m. Sajó völgyéből.

cuhol 'lohol'. *Cuhojj*, Burkos, a koncá! (NMGy. 3 : 14).

csanáj 'csalán' (KLM. 4 : 32). A MTsz. e változatot nem közli.

csápsza 'pofon'. Adot neki jó *pofftot*, jó *csápszát* az inasnak (KLM. 1 : 26). Megin kap két *csápszát* (uo. 30).

csatlókötel. A kötel akkora vót, hoty három *csatlókötel*nek elég let vóna. (A szénász szekéren van, NKM. 12 : 1).

csin 'a hordódongák bevágása a fenék számára'. A hordó *csinnyá*ba szokták tenni a lisztet (KLM. 4 : 8). MTsz.

csürög. *Csürög-csattog* (NAA. 4 : 3). A Szamosháton is *csürög* (Csúry), a MTsz.-ban Szatmár m., Patóházán *csürög*, Szatmár m. Krassóban *csürüg-csattog*.

daraboska 'darabocska'. Kapát éd *daraboskát* (NKM. 8 : 2).

dehogy 'alighogy'. Na *dehogy* bément a kirájfi, minygyá belészeretett a kirájkisasszony a kirájfiba (KLM. 1 : 13).

délebéd 'ebéd'. *Délebéggye* vót (KFL. 13). Leült *délebédelni* (uo. 18). L. MTsz.

megderekaz(t) 'elpáhol'. A méteressé is jó *megderekaszták* (NF. 2 : 5). Jó *megderekasztotta* az is a villávā (uo. 4).

diribrú-darabra vákhatná (KLM. 2 : 24). *Diribrú-darabra* vagdalta (uo. 26).

dőföl 'bökdös, döfköd'. Nem jó jársz véllem, ha mindig *dőfölsz* (KLM. 4 : 26). A MTsz. Háromszékből és Nagybeeskerekről, Csúry Szamoshátról közli.

dögösködik 'lustálkodik'. Ne *dögösköggy* az árogba! (NL. 1 : 4). Rákiját a kisasszonra : Kej fel há, ne *dögösköggy* ott! (6). MTsz.

eldöt. Az egerek má májdnem *édötötték* a házat, úgy összetúrkálták (ML. 3 : 1). A MTsz.-ban *döt* Heves és Háromszék megyéből.

dünnyög 'dörmög magában'. (A medvék meg a vaddisznók) éhessek vótak, keszteg *dünnyögni* (KLM. 3 : 30). MTsz., SzamSz.

felébred 'feltámad', *felébreszt* 'feltámaszt'. A kirájkisasszony *felébrett* (NL. 1 : 7). Aki *fē* tudja *ébreszteni*, éggy uradalmat nyer (uo. 5). Jelentkezett a kiráj lányának *felébresztésire* (uo.). Mennyijé adod nékem eszt az *ébresztőt?* (uo.).

ëgy 'köröbelül'. A lán nagy vót, mán köröbelü vót *ëggy* ojan tizenhét-éves, tizennyócéves (KFL. 1). Akkorosztán vett *ëggy* ojan vékást az ördög (uo. 4). MTsz.

megeleüszik 'jóllakik'. Még *megeleüedett* az ennivalójává (KLM. 4: 31). A medvének vet három porcijó pájinkát, a vaddisznónak meg négyet, a medvének három kiló húst, a vaddisznónak négyet. Na, *megeleüettek* ezek is, de azok is megittasottak (3: 30). A MTsz.-ban csak Tolna m. Báltáról.

elig 'alig, kissé'. Mekkarcolta *elig* a kãrgyává a szép Maruzina bal csöcse alatt (KJM. 2: 25).

eperfa 'Maulbeerbaum' (DSzJ. 4: 2). MTsz., SzamSz.

megeüötet 'futuo'. Az úrfi az asszont *meg* akãrta ám *erüötetni* (NMGy. 1: 5).

esik. Naty *fãraccsãgba esett* (a fa) kivãgãsa (NL).

ëtet 'etet'. Az Isten a kutyãvá *ëtesse meg* eszt a tehenet (HJ. 3: 2). Azokat is mind *ëtette-itatta* (KLM. 3: 9). SzamSz. A MTsz.-ban csak 'megeüerüz' jelentéssel.

fiszko 'fickó' (NL. 1: 5).

fog 'fok'. A létra *fogán* (NAA. 4: 6). Amikor a lekfelső *fogon* vót a létrán (uo.). Vö. Nyr. LXIV, 52.

fëlfog: Nézze meg, hoty *fëfokta* ma a kenyeret' a tüz (KLM. 4: 11).

fogat 'fagat'. Csak *fogatta* a feleségit (KLM. 4: 23). A MTsz.-ban Háromszékben, SzamSz.-ban *foggat*.

fonokál 'fonogat'. A felesége *fonokát* (NMGy. 2: 3). SzamSz. *fonogál*.

frigyláda. Csak a legénkori frigyládãját kérjed! Ècs csorda mãrha jött ki a lãdãbú (NAAé 3: 2).

fúvó 'fújtató'. Elüvett ëty keskebü-fúvót a tarisnyãbú, asztán csinãlta a kãrdot (NGyB. 2). SzamSz.

fütö 'szobai fütökemence'. A *fütön* vót fóró víz (HL. 1). MTsz., SzamSz.

gazol 'cacare'. A cigãm megijett és a nadrãgãjãba *gazolt* (NKM. 2: 1). MTsz., SzamSz.

gölice 'gerlice' (DL. 1: 2). Ebben az alakban a MTsz. szerint csak a Székelyföldön.

gombojék 'gombolyag' (NMGy. 1: 5). Mikó megvót a kender, ëcsinãta tizenkét kis *gombojégba* de azon a *gombojékom* mind ëggyiken csak ëggy-ëty pászma vót (uo. 1). *Gombojég* (Szatmãr m., Krassó), *gombajig* (Szatmãr) MTsz., *gombajég* SzamSz.

gurdé 'gyom' (KLM. 4: 32). MTsz., SzamSz. *gurday* a.

odahagy 'otthagy'. A töbüit *odahatta* Gyurkãnak (NMGy. 1: 9).

hammu 'hamu'. *Hammuat* tãrtunk a hördóba (KLM. 4: 11). Csak *hammupogácsãval* ëlek (uo. 2). *Hammus* hördó (uo. 2). A MTsz.-ban Szatmãrból és a Székelyföldröl.

Hammupipike 'Hamupipóke': mē am mindik hammuba ült (NKM. 14: 2). Zemplén m. Szürnyegen *hamupepejke* MTsz.

hãny. Kikötött a hajó, vasmaskãt *hãnytak*: kivetették a vasmascãt, horgonyt (KLM. 2: 18). Vasmascãt *hãntak*, s asztán a hajó megãllott, kikötött (11).

harang 'kolomp'. Èggy bérbécsnek a nyakãra arany-*harangot* (KGF. 4: 2). Vö. Luby Margit: Fogyó legelökön 113.

hasadãs 'hasadék'. Èccer odaérték ëty *sziklähasadãs*-hoz, s a *sziklähasadãsba* ment be az ördög (KFL. 3).

hát. A hász *hátán* vót ety favágó szén: 'a ház háta mögött volt egy favágó szín' (NKM. 6: 1). L. Az Orsz. Néptan. Egy. évkönyve, 1943: 58.

háj 'padlás'. Ki hun hál? Én ott a *hájba* (DSzJ. 1: 2—3). A MTsz.-ban csak *házháj* összetételben.

hídtalp 'hidláb, hídoszlop'. Leakasztotta, a kantárt a *híttalprú*, ahogy fē vót akasztva (KLM. 1: 15).

hijába 'pedig, noha'. De az asszon nem vót beteg, *hijába* a gyermeke akkor éccaka született (KLM. 4: 7). Még most is lehet a lányom az övé, *hijába* má jegybe van (uo. 16—7). SzamSz.

hivő 'baptista'. Vót ety *hivő* leján kösztök (NMGy. 4: 1). A SzamSz. szerint 'nazarénus'.

humlok 'homlok'. Véres *humlokkā* büt ki (NKM. 1: 2).

meghorgol 'futuo'. Én eszt azé adom, amé *mekhórgóltá* (NKM. 8: 3).

hüllóház 'hullaház'. Mit láttá a *hüllóházba*? (DSzJ. 3: 2).

hússatészta 'húsleves' (NKM. 12: 1). *Hússatészta* hús nekü (uo.)

elhúz 'elnyom'. A cigánt *el* is *húzta* az álom (MKM. 6: 3).

Incidátú-boncidájig 'Hencidától Boncidáig'. *Incidátú-boncidájig* ért a vége a lakadalomnak (NAAné 3: 6, 2: 9). L. SzamSz. *Hencida* a. *Bonchida* kolozsmegyei helység. *Hencida* is valószínűleg *Henchida* volt eredetileg *incselkedik* 'törekszik, iparkodik vmire'. De nem abba *incselkedett*, hogy jó legyen dóga, hanem hoty pusztissa el (KLM. 4: 14). Miklós osztán mekszeppent, *hijába* hogy jóba *incselkedet*, hot tuggya megmenteni az ő életeket, ő bukott asztán a szerencsétlenségben (uo. 2: 26—7).

innet 'innen'. Szedegette fē a bélest *innet* is, *onnet* is (NKM. 7: 4) MTsz., SzamSz.

irille 'irigyelte' (KLM. 1: 3). Pest m. Monor: *irélli* (MTsz.)

irsomba-bársomba. L. *pírsony-bársony*.

irza-borza. Éverte vele a grófot, hoty szárt *irzát-borzát* (NKM. 15: 4).

isment 'ismét'. Ément *isment* az asszonhoz (NMGy. 2: 4). MTsz.

esmerszik 'különbözik'. De nem *esmerszett* a két fiju egymástú (KLM. 2: 4).

jár 'folyik'. Nádazsdon *jár* ety patak lefelé, az Ó-patak. A Mázsa-patakot úty híjják, hogy Ó-patak (NL. 2: 1).

jószág 'lábás jószág, barom'. A hátán hórta a fát az érdörü, mē neki *jószága* nem vót (KL. 1).

kajáz 'eszik'. A bélest *kajázzuk*, esszük az emberrē (NMGy. 1: 8).

kokas 'kakas, pattogatott kukorica'. A két málészeme kipattant, led belőlle két szem *kokas* (KLM. 4: 34). MTsz., SzamSz.

kanyarint 'kanyarít'. *Lekanyarintotta* az égyik lábát (NF. 3: 2). Jó lenne ennek az égyik combját *lekanyarintani* (uo.). A MTsz.-ban Szatmár m. Patóháza.

kapja magát 'fogja magát'. *Kapta magát* meg a kriptának a kócsát, ément ki a kriptába (KLM. 2: 37).

kapufél 'kapufélfa'. Nekivákta magát a *kapufélnek* (KLM. 1: 8). A MTsz.-ban a Hegyaljáról.

karíngózás 'gurulás, hengeredés'. A róka hun felül, hun a hórdó alat vót a *karíngózásba* addig, amik kiszenvedett (NL. 4: 15).

karszék 'karosszék'. Bennül égy *arankárszékbe* (KLM. 2: 13). A *kar-székbe* úsz (uo. 16). SzamSz.

keske 'kecske' (HJá. 7: 1). MTsz.

kelepcél 'tengődik'. Alig tudott napru-napra *kelepcélni* (KLM. 4: 32).

kenteficsél 'keneget'. Amit levágott a kardod ördögöt, éggy asszony mint *kenteficséli* fel écs cserébbű (KLM. 3 : 27). Vö. *kenceficél*, *kentefítél*, *kentyefityél*, *kengyefityél* MTsz.

keresztülölel 'átölel'. Nézegeti a fát : na *ölejje* esz *keresztü*, hogy al legyen a mérték! Hát ó tuzta, hogy mijen fát ké *keresztü ölelni*. *Keresztü öleli* a gróf (NKM. 15 : 3).

mekkettődzik 'ketté válik'. Az út *mekkettődzött* előttük (KLM. 1 : 8). Az út *mekketődzött* (!) előttök. Av vót írva az útfére, ki a bitófára, hogy esz szerencsés út, em mek szerencsétlen út.

külül 'kivül' (NL. 1 : 1). A körön *külül* állott (KLM. 3 : 4). Mos jön a *külül* szőrözs, belül nedves (NMGy. 3 / 13). MTsz.

kocint 'üt'. Kettőt *kocint* a fejire az isztökévé (NKM. 7 : 4). *Kocincson* kettőt az ekéjin (az isztökéjivé), mē nem jól jár. Akko faeke vót (uo.). Csak kettőt *kocintok* (uo.).

kokó. Még azonn is túll ... ēty *kokó*billentessē, vót ēty száraz jegenyenyárfa (KLM. 1 : 1).

kom 'koma'. Az ördögnek á *komja* (KLM. 3 : 6). A MTsz.-ban a Székelyföldről és Szolnok-Doboka m. Domokosról.

kontra 'másod hegedű'. L. *muzsika*.

kopácsol 'vág, váj'. Rárepült a lúra, kezdi *kopácsolni* a szemit (NKM. 1 : 2). Akkorosztán nekikezdett, hoty *kopácsolja* ki a hórdónak az aknát (uo. 3).

kórsma 'koresma' (KLM. 3 : 25, HJó. 1 : 1).

kottyanó 'zökkenő'. Az egyik *kottyanónál* a deres ēgyet fingott (NL. 1 : 3). Következett a hārmadik *kottyanó* (uo. 4). Az út nagyon *kottyanós* vót, nehéz vót a lovaknak a fa (uo. 3). Á MTsz.-ban Turkevéről, Békés megyéből, Tiszadobról ; Szamoshat Csűrynél.

körtéjfa 'körtefa' (KGF. 1 : 2). MTsz., SzamSz.

összekötődik 'összeáll, szövetkezik'. Azzal *összekötődtek*, s ēmentek a várazsba (NKM. 16 : 3).

közzejégbe 'közéjük'. Miklós mek *közzejégbe* álott (KLM. 2 : 21). Ő is a fórgatagba odakeveredik *közzejégbe*, a sórt álók közé (SZM. 5 : 2).

lekucorodik 'leguggol'. *Lekucorodott* a sánta ördög (NAAné 2 : 6). MTsz., SzamSz.

békukucsál 'bekukucsál'. *Békukucsát* az ablakon (DSzJ. 3 : 2).

kukukk, *kukukkol* 'kakukk, kakukkol' (NAAné 4 : 7). MTsz., SzamSz.

kuncog 'kér, kunyorál'. Megéhesztek, kesztek *kuncogni* (KLM. 3 : 26). Kezdet *kuncogni* megint, hogy aggyon kenyeret neki (KFL. 14).

lang 'láng'. A tündérkirájnē jön utānnok kék *lang* képibe (KLM. 2 : 20).

legényszer 'legénysor'. Fényótt a gyermek annyira, hogy má *legényszerbe* vót (KLM. 4 : 16, 2 : 7). Hunyad m. Lozsád, MTsz.

lihél 'lehel, lélegzik'. Az ördög mindig *lihelt* ... Mikó *lihelt*, akkó a cigánfiju mājnem az órára esett, mikó szítt, akkó meg visszarántotta (NKM. 12 : 6).

maska 'macska' (HJó. 1 : 1, NMGy. 1 : 8), *maskagumi* 'macskaszar' (NKM. 16 : 9). MTsz.

málē 'kukorica'. Odaaggya két véka *málējē* a kis fíjut (KLM. 4 : 15). MTsz., SzamSz.

más 'másik'. *Más* este asztán hasonlókēppen kikötött a hajó (KLM. 2 : 19). A hajó asztán megindúlt *más* reggē, jött egészen *más* estig (uo. 22). MTsz.

máskól 'máskál'. Ugy *máskóltunk* nétykézláb (KLM. bev.).
matarász 'fogdos, markolász'. A legény ott asztán keszte *matarászni*,
mintha a felesége volna (DL. 2 : 2). A MTsz.-ban e jelentésben Fülekről.
Vö. *motyorász*.

mátka 'vőlegény'. A maskació aszonta a kirájiunak : Édes kicsi *mát-*
kám (NAAné 2 : 2). L. NySz.

menyasszony. Reggel annyi tojást tegyél az asztálra, ahányszor leszel
menyasszony az éjjel : ahányszor elvégzed a dolgodat a feleségeddel (DM. 1 : 1).

mennydörgő. A *mendergőjít*, hamar fuss te, a cserepet vedd el tőlle
(KLM. 3 : 28).

menyeske 'menyecske' (HJA. 2). MTsz.

mér 'merít, mer'. *Mér* vizet (DL. 1 : 1). SzamSz.

mér 'mer'. Nem *mérték* mondani (KLM. 3 : 14). Hogy *méred* nekem
aszondani (HJó. 1 : 1). *Mérem* (NMGy. 1 : 4). A MTsz. szerint Szilágysom-
lyóban, Bánffyhunyadon, Szatmáron, Debrecenben. SzamSz.

méterfa 'köbméter fa'. A cigán hármad magávā járt *méterfa* vágni (NKM.
12 : 1).

morzsál, morzsol 'öröl'. Vitték a malomba (a csontot), hogy *örjék meg*.
Hát vótak a malomba ezek a kis ördögök, *mórzsáták*, asztán nem akarták
mórzsóni. Asztán Kilenc aszonta : *mórzsójjátok*, mē beléduglak a garadba!
Megmórzsóták (KGM. 4 : 3).

moslék 'hitvány, ocsmány'. Egy rongyos, sánta, *moslék*-csikó (KLM.
1 : 6). MTsz., SzamSz.

motyorász 'fogdos, markolász'. Keszte az ember *motyorászni* a meny-
asszont (DL. 2 : 1). L. *matarász*.

munkádzik 'dolgozik'. Isten álgya meg a munkáját! (Amit *munkádzott*)
(NF. 2 : 1).

murok 'sárgarépa'. A kutyákat úty hitták, az eggyiket *Murok*, a mási-
kat Petrezsejem, a hármadikat Zeller (NAAné 4 : 1). MTsz., SzamSz.

mutuj 'bolond'. L. *bótya*. MTsz.

múzsika 'hegedű'. (A cigány) zálogba hagyot mindig egy *múzsikát*
(NKM. 9 : 1). Belényútak a földbe, kihúzott eggy *kontrát*, azután kihúzott
eggy eső *múzsikát*, azután kihúzott eggy bögőt (NGyB. 8). MTsz., SzamSz.
nyenyúlhozám 'tréfás tésztanév'. Süti a bélest, a túrós bélest, lekváros
nyenyúlhozámot (NMGy. 1 : 6). SzamSz.

nyaka csigája 'csigolya'. Étörte a *nyaka csigáját* (NF. 1 : 3). SzamSz.

nyeg 'nyög': *nyegett* (NKM. 11 : 2), *nyegés* (uo. 1) A MTsz. szerint *nyeg*
Szolnok-Doboka megyében és a Székelyföldön, a Szamosháton *nyég* (*nyegek*,
nyegés) Csűry.

nyekeg 'akadozva beszél'. Akkorosztán reádólt eggy zsványra a kapu.
Csak *nyekegett* az a eggy zsvány, akit odaütött (KGF. 1 : 3). MTsz., SzamSz.

nyér 'nyer'. Mosmá tiéd a *nyért* pér (NGyB. 9). MTsz., SzamSz.

megnyomoz 'bejár'. A sűrű erdőt ők *megnyomozták* eggyütt. Mindaddig
mentek, még a sűrű erdőnek elérték a közepit (NMGy. 3 : 2).

kiocsúdik 'magához tér, fölocsúdik'. Asztán *kiocsúdott* (KLM. 3 : 31).
odvos (NAAné 2 : 4), *odvas* (uo. 6). *Odvos* Temesköz (Kálmány : Hagyo-
mányok 2 : 1).

onnet 'onnan' (KLM. 3 : 22). A MTsz.-ban Kolozsvárról.

országút. Eggyidős vót az *országúttā* (HA. 2). L. Nyr. LXVII, 77.

osztozódik 'vitatkozik, veszekszik'. Csak ott *osztozóttak*, hogy a libának csak egy lába van (NF. 3 : 3). Addig *osztozóttak* ott, eccé aszonygya az asszony : Na új fē hát a gájára! (KLM. 4 : 27). A MTsz.-ban a Székelyföldről.

ölelgőzik 'ölelkezik'. *Ölelgőzve* jöttek a bórnyuvā hazafelé (NF. 2 : 8). A két fíjatal ott ált a tōrnácon *összeölelgőzve* (KLM. 4 : 19).

őr 'öröl' : *örjön* (KLM. 4 : 16), *megört* (uo. 19), *meg is örte* (NL. 5 : 6), *megőri* (uo.), *megörni* (uo. 5). MTsz., SzamSz.

padláda. Válasszá ojan *padládát*, amijen neket teccik (KLK. 1 : 2). Akko fēbontótták az első *padládát*, abba vótak sog bársonyruhák, ezüstök (uo. 1 : 3). MTsz.

parázsa 'parázs' : *parázsát*, *parázssát* (KM. 1 : 7). SzamSz. A MTsz. csak a Székelyföldről közli.

elpártol 'eltávozik'. Neked *ē kē pártólni* az órszāgbú (KLM. 3 : 13, 12). Akkó odament a házigazda, hoty kērgesse el őket, *el kellett pártójjanak* (KGF. 1 : 2).

pasmagol 'ütlegel'. Csunyan *pasmagolta* egymást (NF. 2 : 1). MTsz. *paszúr* 'bab, paszuly' : *paszúrkaró* (KLM. 1 : 1). MTsz.

megpendelyez 'futuo'. Tísszer *pendejeszte meg* (a feleségét). (DM. 1 : 1). *pér* 'per'. Mosmá tiéd a nyért *pér* (NGyB. 9).

percintés. Még azonn is túl . . . ety pinapercintéssē (KLM. 1 : 1). Vö. *percent* 'az orsóval fonás közben perceget ; percegő hangot ad (a falióra bizonyos időközökben)' SzamSz.

megperdint. *Mekpērdintette* a kisujjává és tizenkéd darabra tört a kard (NGyB. 2).

pertónátosan 'mértósággal'. Jön a medve naty *pertónátosan* (KZs. 4). Vö. *pers(z)ónátus* tekintélyt tartó, nagyképű (Kiskunhalas, Miskolc, Szabolcs m. Besenyőd) MTsz.

pesel 'vivel' : *pesēlni*, *peselte*, *belépesēlt* (NKM. 14 : 1), de *pēsēlt*, *pēsēj*, *pēsēlhetnēm* (KGF. 1 : 3). MTsz., SzamSz.

pírsomba-bársomba. Jön a te mustoha-lányod *pírsomba-bársomba*, gyön-gyös koszorúba (KLK. 1 : 2). L. *írsomba-bársomba*.

poff 'pofon'. Adot neki jó *poffot* (KLM. 1 : 26).

pőfökel 'pőfékel'. *Pőfökelltem*, mint et törög basa (NKM. 16 : 4).

prócák 'kenyérzsák (Brotsack)' (KLM. 3 : 14).

pujubivaj 'növendékbivaly' (NL. 3 : 1). Vö. *pulya* 'gyermek' MTsz., SzamSz.

pupuza 'madár' (NL. 5 : 1). László Géza szerint Zilah vidékén 'büdös-banka' (Nyr. XXVIII, 235). Vö. *pupuca* ua. (Szilágy m. MTsz.).

putyperege 'denevér' (NL. 5 : 1). Vö. *pupperege* (SzamSz.), *pupperegi* (Bihar m. Miske MTsz.) ua.

rajtoja 'létra' (KFS : 1). MTsz.

rak. Na a fíjunak asztán tarisznyát *raktak*: megrakták a tarisznyáját (KLM. 4 : 20, 21).

rend. *Szép rendbe* osztán monygya a katonának (KLM. 3 : 10). *Szép rendbe* osztán a kapitány ēment a katonákā haza (uo. 11). *Szép rendbe* osztán megvirratt (uo. 25). *Szép rendbe* asztán lefekűttek (4 : 2). *Szép rendbe* a mónár kifokta a kis kopórsót, vitte bé (4 : 15).

renget 'ringat'. Mindig *rengetni* kellett (HJA. 1). Hijába *rengettyük* (uo). A katona *rengeti*, *rengeti* a gyermeket (2). MTsz. SzamSz.

rönkőj 'fatorzsdarab'. Ot vót egy *rönkőj*, tórhatt régi örekfa (KGM. 5 : 2). A MTsz.-ban *rönkő* Szatmár m. Nagybánya, *rünkő* Bereg m.; Szamosháton *rönköj* Csűry.

röttön 'rögtön' (KFL. 34, NGyA. 6). MTsz.

ruca 'kacsa' (KLM. 3 : 27). MTsz., SzamSz.

rúdas 'petrence'. Egy *rúdasz* széna (KLM. 3 : 21). Lucerna hējjet hozzá egy rúdas pozdórját (1 : 7). MTsz.

segisség 'segítség' (KLM. 3 : 24); vö. *segis meg!* 'segíts meg' (HJ. 6 : 3); *pusztissa ki*: pusztítsa ki (KLM. 4 : 14).

sikóbálás 'sikoltozás'. Nagy sivalkodást hall, nas *sikóbálás* vót (KMZs.

1). A MTsz.-ban *sikobál* Szilágy megyéből.

suharc 'vessző'. Vágot *suharcot* (NKM. 15 : 3). MTsz., SzamSz.

sűrűs 'sűrű'. Törtek keresztű a *sűrűzsben* (NKM. 5 : 2). A MTsz.-ban *sűrös* 'ua.' Pozsony m. Deákiból.

szaggat. Ne *szaggassa le* még a tésztát : ne *szaggassa ki!* (KIM. 4 : 10).

Szaggassa ē hatfelé a kis tésztát! (uo.) V. ö. A szegény asszony *északasztotta* a kis tésztát hatfelé (uo.).

szakásné 'szakácsné' (NMGy. 3 : 14).

szarka-krisztus 'szarka'. Kezembe van mán a *szarka-krisztus* (KGF. 5 : 1). Vö. *tarkajézus* (Udvarhely m. Oláhfalú MNy. III, 332, Moldva Nyr. XXX, 172, Wichmann) ua.

széd 'szed' (MKM. 7 : 1). MTsz., SzamSz.

szén 'szín'. Húsz esztendeje, mijóta nem láttam lisztnek *szénét* se (KLM. 4 : 8). MTsz.

szolgál 'szolgáltatával keres'. *Szógáltak* ész zsák aranyat (KGF. 6 : 2). Ha *szógász* ét tőt, az dugd a kalapodba (NF. 2 : 6). MTsz., SzamSz.

szomjos 'szomjas' (KFL. 24).

megszomjozik 'megszomjazik'. *Mekszomjosztak* (KM. 1 : 20).

tajkolás 'javítás'. Hozzáfogott a *tajkoláshoz* (NMGy. 2 : 1). Vö. *tákol*, *tajkol* MTsz., SzamSz.

eltakar 'betakar'. A gyermeket nem tutták vóna *étakarni*, nem vót annyi ruhájok (KLM. 4 : 6).

tanákozik. *Tanákosztak* éty házzā, abba vótak sok tólvajok : találtak egy házat (DSzJ. 1 : 2). *Tanákozott* éty kis asszonka, vezet éty kis kutyát láncon (DM. 2 : 1).

tehesség: *Emlékezőtehességit* (NKM. 15 : 3).

tengeri 'kukorica' (KLM. 4 : 14).

tere 'teher'. Hózzanak ét *tere* fát az érdőbü! (KFL. 11). A fijatal kirájné *terébe esett*, állapotos lett (uo. 16). MTsz., SzamSz.

terem. Éccer éty fényes úri ember kardossan *elibe termett* (NMGy. 3 : 3).

tereny 'tenyér' (KFL. 10), *terenyét* (NMGy. 2 : 3), *terenyembe* (NGyB. 3).

tesz 'útravalót tesz'. Kēj fē, *tegyünk* kenyeret és mennyünk! (NMGy. 3 : 2). Megént *tett* annyit neki, amennyit akkó *tett* (DB. 1 : 1). V. ö. Szamosháton 'ennivalót vet, ad (állatnak)' jelentéssel (Csűry).

tírpe-törpe 'törpe'. Én vagyok a *tírpe-törpe* Gyúrka (DSzJ. 2 : 2).

tórhadt 'korhadt'. Ot vót egy *rönkőj*, *tórhatt*, régi, örekfa (KGM. 5 : 2). A MTsz. csak Székelyföldről közli.

betöviskel. Az ablakja a házáná *bé vót töviskélve* (KLM. 4 : 32).

túl. Minek nem montad meg *túl*, akkó sose hosztalak vóna át? (KLM. 4 : 27). Fétették egy medvének a hátára, asztán úty hoszták ájultan, eggyik erű, másik fokta *túl* (ua. 3 : 31).

tő 'tű' (KGM. 3 : 3). - MTsz.

türköl 'tülköl': *türkölök* (KGM. 2 : 1), *türkölt* (KZs. 4). MTsz.

újjogat 'ujjong'. Danóltak, *újjogattak* (MF. 2 : 2).

ület. Rángatom én is osztán a bélest id belé az *üledbe*, id belé a kebbe (NMGy. 1 : 9). A mesélő szerint 'lyuk' a nadrágon. Ém meg lekötöttem így a nadrágon, mind a kettőt, kesztem az *ületemen* béonteni (8). Épakóltam a pulickát az *üledbe* (uo.).

ülő 'üllő'. Verte az *ülőt* a mihéjbe (KLM. 1 : 27).

ütleg 'ütöeszköz'. Kerítőt tehát eggy *ütleget*, s keszte kalapálni a *küvöket* (küllöket) kifelé (NL. 4 : 11). A Szamosháton *üttek* 'pálca, vessző' (Csűry). A MTsz.-ban *üttek* Kecskeméten, *ütleg* Veszprémben 'ütöeszköz'.

valamennyi 'ahány, amennyi'. Asz hitték a kaszárnyába, hogy *valamennyi* katona menyen, mosmá mind éviszi az ördög, éty se mèn haza (KLM. 3 : 9). MTsz., SzamSz.

felvállal 'felfogad'. Vót eggy árva gyērmek, asztán *fēvállalta* a jú mellé (DL. 1 : 1).

várda 'várta'. Nem kaptak (találtak) eggyet se a *várdaszobába* (KLM. 3 : 8).

váras 'város' (KLM. 1 : 9). MTsz.

vájj 'váz'. *Csontvájzat* (NGyA. 1).

vér 'ver'. Jól *meqvéri* (DSzF. 2 : 2). A bot nem *verte meg* a kutyát (NKM. 10 : 1). Nem tudom *levérni* a szándékokról: lebeszélni (KLM. 2 : 12). MTsz., SzamSz.

ēveszlik 'elvész'. *ēveszlett* a kirájnak a lejánya (KGF. 3 : 3). Hum van a három bárány? Asszonygya: *ēveszlett* (DB. 1 : 2). MTsz., SzamSz.

viszkándoz 'fickándoz'. (A ló) *viszkándozott* alattok (KLM. 1 : 8).

vőfény 'vőfély' (NMGy. 3 : 13). MTsz.

zaskó 'zacskó' (KGM. 3 : 4), *askó* (DM. 1 : 2), *tökaskó* (KLM. 9 : 10).

elzavar 'elkerget, elüz'. Így osztán a kiráj a kéd bálttyát még a házátú is *ēzavarta* (KLM. 1 : 35). MTsz., SzamSz.

zivār 'zivatar'. Elerte egy nagy *zivār* (NKM. 9 : 1). MTsz., SzamSz.

zörgés 'dörgés'. *Zörgés*, villámlás, csattogás (NKM. 9 : 1). MTsz.

zsök 'lök'. Ódalba *zsökte* a kirájt (KLM. 4 : 24). Nekimegyen a medve, hot törje le a vasajtót, de nem tudott semmire menni, nem tutta *lezsökni*. Mekharagudott a vaddisznó, *ēzsökte* onnan a medvét (uo. 3 : 30). *Belézsöklek* az az éccaka a tóba (DB. 1 : 3). *Belézsökte* Kilenc a kirájt meg a kirájnét (uo.).

BEKE ÖDÖN

Tartalom

Cikkek

<i>Papp László: Ó-zó nyelvjárás Debrecenben</i>	3
<i>Papp István: A felszólító módjel problémái</i>	25
<i>Sebestyén Árpád: Tanítani ~ tanítani</i>	37
<i>Fülöp Lajos: A számbeli egyeztetés főbb kérdései Gyöngyös és vidékének nyelvjárásában</i>	49
<i>Petrovici Emil: Rom. Oriş, Oriş, Orişa, Orăşani, Orăşeni < magy. Varjas</i>	64
<i>A. Kövesi Magda: A fa fo alakváltozatáról</i>	69
<i>Jakab László: Telek</i>	81
<i>Hakulinen Lauri: A finn nyelv jellemzése</i>	87
<i>Kálmán Béla: Gyermeknyelv és nyelvjárások</i>	96
<i>Sebestyén Árpád: A Csúry-féle, szamosháti é fonológiai értékeléséhez</i>	101

Ismertetések, bírálatok

Orbis. Ism. <i>Benigny Gyula</i>	106
J. Soltész Katalin: Az ősi magyar igekötők. Ism. <i>Papp István</i>	111

Nyelvjárási adatok

<i>Sulán Béla: Bazsó Lidi néni önéletrajza</i>	115
<i>Kovács László: Debrecen (szöveg)</i>	154
<i>Szabó Géza: Kaba, Hajdú m. (szöveg)</i>	159
<i>Gálffy Mózes: Trunk, Moldva (szöveg)</i>	162
<i>Hegedűs Lajos: Somogyhatvan (szöveg)</i>	166
<i>Hegedűs Lajos: Egerarácsa (szöveg)</i>	168
<i>Imre Samu—Kálmán Béla: A szlovákiai nyelvatlaszgyűjtés tájszóanyaga</i>	173
<i>Beke Ödön: Bogdánd, Szilágy m. (tájszavak)</i>	199

Résumés

<i>L. Papp: Ó-Lautung in Debrecen</i>	23
<i>I. Papp: Das Problem des Moduszeichens des Imperativs</i>	36
<i>Á. Sebestyén: Tanítani ~ tanítani (Über den Schwund des Binde vokals nach dem Suffix -ít)</i>	48
<i>L. Fülöp: Principales questions de l'accord numérique dans le dialecte de Gyöngyös et environs</i>	62
<i>E. Petrovici: Roum. Oriş etc. < hongr. Varjas</i>	67
<i>A. M. Kövesi: Über die Variante fo des Wortes fa</i>	79
<i>L. Jakab: Telek</i>	86
<i>L. Hakulinen: Charakteristik der finnischen Sprache</i>	95
<i>B. Kálmán: Langage enfantin et dialectes</i>	100
<i>Á. Sebestyén: Zur fonologischen Wertung des ž in der Mundart von Szamosháti</i> ..	105

A kiadásért felelős a Tankönyvkiadó Vállalat igazgatója. — 1957. — Kiadásra előkészítette: Török Sándor.
Műszaki vezető: Horváth János. — Műszaki szerkesztő: Orlai Márton. — A kézirat nyomdába érkezett:
1957 május. — Megjelenés: 1957. szeptember. — Példányszám: 600. — Terjedelem: 18,5 (A/5) ív. —
Készült: monó szedéssel, íves maganyomással az MSz 5601—54 és az 5602—55 szabványok szerint.
42261 — Akadémiai Nyomda Budapest V. Gerléczy utca 2. Felelős vezető: Bernáth György

